

نشست 3 روزه مفسران، با تجلیل از 2 خادم قرآن

از سه شنبه 26 تا پنجشنبه 28 آبان؛ در دوازدهمین همایش اساتید تفسیر قرآن صورت گرفت...

از سه شنبه 26 تا پنجشنبه 28 آبان؛ در دوازدهمین همایش اساتید تفسیر قرآن صورت گرفت

نشست 3 روزه مفسران، با تجلیل از 2 خادم قرآن

تجلیل از دو خادم قرآنی در دوازدهمین همایش اساتید تفسیر حوزه

دوازدهمین همایش اساتید تفسیر حوزه علمیه قم از سه شنبه 26 تا پنجشنبه 28 آبان برگزار شد

مراسم اختتامیه دوازدهمین همایش اساتید تفسیر حوزه و اعضای مجمع عالی تفسیر با حضور آیت الله العظمی سبحانی برگزار شد.

این مراسم که پنجشنبه شب، پس از نماز مغرب و عشا و با حضور اساتید برجسته حوزه در دارالقرآن علامه طباطبایی برگزار شد، با بخش‌های مختلفی همراه بود.

پس از سخنرانی آیت الله العظمی سبحانی پیرامون مبحث تأویل در قرآن و همچنین سخنرانی آیت الله ممدوحی مراسم تجلیل از خادمان قرآنی حوزه برگزار شد.

در این مراسم که به یادبود مرحومین آیات خزعلی و مؤیدی قمی که در سال جاری و پس از سالها انس و ترویج مبانی قرآنی دارفانی را وداع گفتند، برگزار شد، فرزندان این دو عالم قرآنی از دست آیت الله العظمی سبحانی تقدیر نامه دریافت کردند.

* گزارش سه نشست این همایش به شرح زیر است

* شب اول،

با حضور آیت الله العظمی نوری همدانی

مراسم افتتاحیه دوازدهمین همایش اساتید تفسیر حوزه علمیه قم، سه شنبه 26 آبان، با حضور آیت الله العظمی نوری همدانی، آیت الله حسینی بوشهری و اساتید مفسر سطح عالی حوزه، در دارالقرآن علامه طباطبایی، برگزار شد.

در ابتدای این مراسم، مرتضی نجفی قدسی، در سخنانی گفت: این بیت نورانی در این سه سالی که بازسازی شده و مورد بهره برداری واقع گردیده، محل برنامه‌های ارزشمندی است تا کنون مجامع عظیم تفسیری در این بیت نورانی برگزار شده است.

وی افزود: دروس تفسیر قرآن در این بیت برقرار است و حضرات آیات و حجج اسلام و طلاب در این بیت به تدریس و تحقیق مشغول هستند.

مدیر دارالقرآن علامه طباطبایی بیان کرد: اگر علامه طباطبایی در بین ما نیستند ولی بیت ایشان همچنان نورانی است و تلالو دارد؛ این گونه برنامه‌ها با هدف توسعه فعالیت‌های قرآنی و به برکت نفس قدسی علامه بوده است.

وی گفت: مراجع عظام تقلید که ستارگان جهان تشیع هستند، عمدتاً از پرورش یافتگان مکتب قرآنی علامه طباطبایی بوده اند. گفتنی است مراسم فردا شب با حضور آیت الله العظمی جوادی آملی و مراسم شب آخر نیز با حضور آیت الله العظمی سبحانی و آیت الله یزدی و با حضور اساتید سطح عالی حوزه برگزار می‌شود.

* آیت الله العظمی نوری همدانی:

* علامه طباطبائی اعتقاد داشت مردم باید بر اقتصاد نظارت کنند تا فقر از بین برود

خداوند اموال را قوام زندگی مردم معرفی کرده است پس این موضوع بسیار مهم است و نباید اجازه دهیم که اموال در دست سفاها بیافتد؛ ایشان بیان می‌کنند که در موضوع اقتصاد مردم باید نظارت کنند تا فقر از بین برود.

حضرت آیت الله نوری همدانی، سه شنبه 26 آبان، در دوازدهمین همایش اساتید تفسیر حوزه در دارالقرآن علامه طباطبایی گفتند: علامه شخصیتی اصولی، اخلاقی، تفسیری، تاریخی، روایی و رجالی و فقهی و... بودند و همه عناصر علمی و اخلاقی و عرفانی رادر خود داشتند.

معظم له افزودند: ایشان خدمت بسیار بزرگی به عالم اسلام و جهان بشریت انجام دادند؛ این بیت نیز بیتی بوده است که می‌توان در اعداد فی بیوت اذن الله .... قرارداد؛ خوشبختانه این بیت امروزه با نیت خیر یک خیر این چنین نورافشانی ادامه

می‌دهد.

این مرجع تقلید بیان کردند: افراد بزرگ، همچون کوهی هستند که از دور عظمت ایشان درک نمی‌شود، ولی هرچه به آنها نزدیک می‌شویم این عظمت را بیشتر درک می‌کنیم.

حضرت آیت الله نوری همدانی خاطرنشان کردند: بنده 5 سال افتخار شاگردی در درس اسفار و تفسیر ایشان را داشتم و ایشان درس هیئت قدیم و جدید را نیز در روزهای تعطیل و پنجشنبه تدریس می‌کردند که در آن شرکت می‌کردم. ایشان گفتند: ایشان خصوصیات و ویژگی‌های فراوانی از نظر ادب و اخلاق و تواضع و مهربانی نسبت به شاگردان داشتند؛ وقتی پس از درس به خانه می‌رفتیم، خودشان درب را باز می‌کردند و با اصرار ما را در قسمت صدر مجلس می‌نشاند و هرچه سوال می‌کردیم با مهربانی جواب می‌دادند.

* علامه‌ای که افطار خود را با بوسیدن ضریح حضرت معصومه(س) باز می‌کرد

ایشان افزودند: ایشان از نظر ولایت، شاگرد قرآن و شاگرد شایسته ائمه اطهار (ع) بودند؛ به همین خاطر هم در تدریس ایشان مشخص بود که قرآن تا چه میزان در روح ایشان اثر گذاشته است؛ ایشان روح بسیار لطیفی داشت؛ در ماه رمضان، افطار خود را با بوسیدن ضریح حضرت معصومه(س) باز می‌کرد و به اهل بیت(ع) علاقه عجیبی داشت.

معظم له بیان کردند: ایشان در مشهد سکنی می‌گزیدند و هر روز به حرم مشرف می‌شدند و در نماز آیت الله میلانی شرکت می‌کردند و با دست لرزان خود، دستی بر درب می‌گذاشتند و حالتی در زیارت داشتند که همه مردم منقلب می‌شدند.

حضرت آیت الله نوری همدانی خاطرنشان کردند: ایشان هیچگاه از وجوهات مصرف نمی‌کردند و همیشه در مضیقه اقتصادی بودند؛ در سن 70 سالگی در کوچه‌های قم به دنبال یک منزل اجاره‌ای می‌گشتند، ولی این منزل از ارث به ایشان رسیده است. ایشان گفتند: علامه طباطبائی در آیه 200 سوره آل عمران، در آخرین آیه این سوره، 50 صفحه مطلب نوشتند؛ یکی از این مطالب، با 15 موضوع بیان شده است که ازجمله آن می‌توان به رابطه انسان به اجتماع و ساختن اجتماع و اجتماع صالح و... اشاره کرد.

استاد خارج فقه حوزه علمیه قم افزودند: ایشان بیان می‌کردند که جامعه را مردم می‌سازند و مردمی که در عرصه‌های جهادی و اخلاقی و... فعالیت می‌کنند باید یک ولی داشته باشد که این جامعه را رهبری کند؛ مفسر بزرگی مثل علامه در این بیان، ولایت فقیه را اثبات می‌کنند.

معظم له بیان کردند: ایشان علاوه بر تفسیر المیزان، کتابی نیز در باب اصول دارند که حاشیه بر کفایه است؛ علامه هم حکیم بودند و هم فقیه و اصولی؛ محقق خراسانی در کفایه مطالبی دارند و شیخ انصاری نیز در مکاسب مطالبی دارند که ایشان با مبانی اصولی و فلسفی در این باره مباحث جدیدی را مطرح می‌کردند.

حضرت آیت الله نوری همدانی خاطرنشان کردند: آیت الله العظمی طباطبائی می‌فرمایند که خداوند در خصوص دو مساله تشدید و تاکید بسیاری دارند، یکی ربا است که در هفت جای قرآن آن را با تشدید نهی کرده است و مورد دیگر، تولی کفار است.

ایشان گفتند: از آیه 5 سوره نسا، خداوند اموال را قوام زندگی مردم معرفی کرده است پس این موضوع بسیار مهم است و نباید اجازه دهیم که اموال در دست سفها نیافتد؛ ایشان بیان می‌کنند که در موضوع اقتصاد مردم باید نظارت کنند تا فقر از بین برود. استاد خارج فقه حوزه علمیه قم افزودند: ایشان بیان می‌کنند که جمیع مال از آن جمیع مردم است و باید به شکلی این اموال را مصرف کنند که نه اسراف شود و نه کسی بی نصیب شود.

معظم له بیان کردند: در آیه 102 سوره بقره در جلد اول المیزان، 1 میلیون و 260 هزار احتمال در معنای این آیه را بیان می‌کنند؛ یعنی این آیه به حدی ظرفیت دارد که آن را از عجایب نظم قرآن معرفی می‌کنند.

* فیلسوف فرانسوی که با مطالعه صحیفه سجادیه اشک می‌ریخت

حضرت آیت الله نوری همدانی خاطرنشان کردند: ایشان از بس که به نشر احکام اسلامی عنایت داشتند یک فیلسوف فرانسوی به نام هانری کربن که برای استفاده از منابع اسلامی به ایران آمده بود ایشان هر شب جمعه به تهران می‌رفتند و به قدری با ایشان بحث کردند که هانری کربن با مطالعه صحیفه سجادیه اشک می‌ریخت.

ایشان گفتند: هیچ تفسیری در عالم اسلام به این اندازه مبسوط و مشروح و جامع و کامل نوشته نشده است و همیشه باید خود را رهین این بزرگوار بدانیم.

* آیت الله حسینی بوشهری:

علامه طباطبائی مطیع مرجعیت بود

مدیر حوزه‌های علمیه گفت: باید قدر بزرگان حوزه امروز را بدانیم که اگر روزی دیگر در میان ما نبودند، افسوس فقدان این سرمایه‌ها را نخوریم.

آیت الله حسینی بوشهری، سه شنبه 26 آبان، در مراسم دوازدهمین همایش اساتید تفسیر حوزه علمیه که در دارالقرآن علامه طباطبائی برگزار شد اظهارداشت: شاید در هیچ مکتبی همچون اسلام این چنین سرمایه گذاری نشده است؛ قرآن 80 مرتبه از علم و عالم سخن به میان آورده؛ دانشمند فرانسوی نیز انگیزه خود را از ترجمه قرآن، همین مساله بیان کرده است.

وی افزود: در رابطه با ایمان، تقوا و استقامت، آیات امیدبخشی در قرآن بیان شده است؛ یک عالم دین، در سایه یک پشتکار عظیم، شناسنامه کلام نورانی امام کاظم(ع) می‌شود که در خصوص این فرد این همه برکات را ذکر کرده اند.

مدیر حوزه‌های علمیه گفت: این عالم خودساخته، همیشه خود را مطیع مرجعیت می‌دانست و این التزام را به شکل عملی بیان

می‌کردند.

وی تصریح کرد: امام کاظم(ع) ما را به خانه بزرگانی چون علامه طباطبایی رهنمون می‌سازند که با قرآن، به شبهات پاسخ داده و شک‌ها را به یقین مبدل کرده اند و راهگشای زندگانی ماست.

عضو مجلس خبرگان رهبری بیان کرد: شاگردان برجسته ایشان بیان می‌کردند که علامه هیچگاه در زندگی خود از کلمه «من» استفاده نمی‌کردند.

وی افزود: علامه در شرایط فقر و ساده زیستی، همیشه با تواضع رفتار می‌کرد و خودشان درب منزل را برای میهمانان باز می‌کردند؛ یکی از شاگردان ایشان می‌گفت که در زمستان مشاهده کردم که ایشان در خانه از سرمای شدید می‌لرزید و حتی نفت نیز در خانه نداشت.

مدیر حوزه‌های علمیه گفت: مرحوم علامه بیان می‌کردند که از میزان تعریف نکنید، زیرا ممکن است این تعاریف را باور کنم؛ همه این همایش‌ها برای این امر است که همه رفتارهای ما رنگ علامه را به خود بگیرد.

حجت الاسلام والمسلمین میرکتولی بیان کرد: قرآن، تفسیر جهان هستی است؛ زیرا همانگونه که عناصر عالم همدیگر را تفسیر می‌کنند، قرآن نیز خود، مفسر خود است و خداوند اولین مفسر عالم است.

دبیر مجمع عالی تفسیر قرآن کریم گفت: همیشه باید این سؤال را از خود بپرسیم که آیا تکلیف خود را در مقابل کتاب الهی، صادقانه و تکلیف مندانه عمل کردیم یا خیر؟

وی با اشاره به برنامه‌های این همایش خاطرنشان کرد: اولین شب همایش اساتید تفسیری حوزه در این بیت شریف برگزار شده است و دومین شب اساتید سطوح عالی و خارج حوزه و آیت الله العظمی جوادی آملی حضور داشتند و شب آخر نیز اساتید سطح عالی و خارج حوزه حضور یافتند.

استاد تفسیر افزود: امسال یک شب به برنامه‌های تفسیری حوزه اضافه می‌شود و اساتید تفسیری حوزه گردهمایی خواهند داشت.

* معاونت قرآن در حوزه ایجاد شود

حجت الاسلام والمسلمین میرکتولی بیان کرد: از

سال 88 مجمعی به نام مجمع عالی تفسیر قرآن کریم

با حضور مفسران حوزه تشکیل شد و امیدواریم که مدیران عالی حوزه علمیه و شورای عالی مدیریت حوزه نیز معاونت فعالی به نام معاونت قرآن ایجاد کنند تا تمام فعالیت‌های این عرصه مدیریت شود.

دبیر مجمع عالی تفسیر قرآن کریم گفت: تفسیر ترتیبی و موضوعی و آیات الاحکام فقهی به 405 درس در سطح عالی و دروس خارج حوزه رسیده است.

وی خاطرنشان کرد: آیت الله العظمی حکیم و فیاض در حوزه علمیه نجف از پیشرفت‌های شگرف حوزه علمیه قم، ابراز شگفتی کردند؛ ما نیز عرض کردیم که

آیت الله العظمی خویی این حرکت عظیم قرآنی را در نجف آغاز کردند، ولی این حرکت را متوقف کردند؛ این حرکت قرآنی در قم با علامه طباطبایی آغاز شد و امروز نیز شاگردان همان مرد بزرگ در حوزه نور افشانی می‌کنند و بزرگانی چون آیات عظام جوادی آملی و حسن زاده آملی و... شاگردان این مکتب نورانی بودند.

وی افزود: امیدواریم در سال 94 و 95 آمار تدریس مباحث تفسیری به بیش از 500 تا 600 درس برسد؛ این مسئولیت بر یک شورای خاص نیست بلکه

هر استادی در حوزه باید فکر کند که اگر در روز قیامت در مقابل خدا بایستم و خدا از من در خصوص تدریس قرآن بپرسد، چه می‌خواهیم بگوییم.

شب دوم:

چهارشنبه (27 آبان) دومین شب از دوازدهمین همایش اساتید تفسیر حوزه، با سخنرانی مدیر دارالقرآن علامه طباطبایی(ره)، آیت الله العظمی جوادی آملی، حجت الاسلام فرخ فال و آیت الله مسعودی خمینی،

در دارالقرآن علامه طباطبایی(ره) برگزار شد

* از خدمات علمی آیات مؤیدی قمی و خزعلی تجلیل شد

مدیر دارالقرآن علامه طباطبایی(ره) با اشاره به گسترش فعالیت دارالقرآن‌ها در سراسر کشور، ابراز داشت: حدود ۲ هزار مؤسسه قرآنی فعال هستند، اما عموماً به

بحث حفظ و تلاوت قرآن می‌پردازند.

مرتضی نجفی قدسی شامگاه چهارشنبه 27 آبان،

در دومین شب دوازدهمین همایش اساتید تفسیر قرآن

که در دارالقرآن علامه طباطبایی(ره) برگزار شد، اظهار داشت: این دارالقرآن با هدف احیای آثار

علامه طباطبایی، اشاعه تفسیر در حوزه، تقویت

بخش تفسیر در جامعه و آشنایی عمومی آحاد جامعه با معارف قرآن شکل گرفته است.

وی با اشاره به گسترش فعالیت دارالقرآن‌ها

در سراسر کشور، ابراز داشت: حدود 2 هزار مؤسسه قرآنی فعال هستند اما عموماً به بحث حفظ و تلاوت قرآن می‌پردازند.

مدیر دارالقرآن علامه طباطبایی افزود: دارالقرآنی که فقط به بحث تفسیر بپردازد، بسیار کم است.

نجفی قدسی همچنین در ادامه به فعالیت‌های کثیر دارالقرآن امام علی(ع) اشاره داشت و گفت:

این دارالقرآن بزرگترین مسابقات قرآنی را هفته آینده با حضور 3300 نفر از قاریان و حافظان ممتاز کشور برگزار خواهد کرد.

وی یادآور شد: بیت علامه طباطبایی(ره)

در راستای احیای امر تفسیر قرآن و تربیت طلاب به

فعالیت‌های تفسیری می‌پردازد.

مدیر دارالقرآن علامه طباطبایی خاطرنشان کرد:

در این بیت شریف، علاوه بر برگزاری همایش‌های متعدد تفسیری، جلسات تفسیر توسط علما برگزار می‌شود.

نجفی قدسی در بخش دیگری از سخنان خود

به خدمات شایسته مرحوم آیت الله مؤیدی قمی اشاره داشت و گفت: ایشان چندین سال رئیس مجمع عالی تفسیر قرآن کریم

بودند و حق زیادی بر مجموعه مفسران قرآن و همایش‌های تفسیری داشتند.

وی با اشاره به اینکه آیت الله مؤیدی قمی از پیشگامان برگزاری کرسی‌های تفسیر قرآن کریم در حوزه بودند، ابراز داشت: ایشان

از مشوقان مفسران قرآن به شمار می‌رفتند و همواره با کمال تواضع در تمام برنامه‌هایی که در دارالقرآن علامه طباطبایی برگزار

می‌شد، حضور پیدا می‌کردند.

مدیر دارالقرآن علامه طباطبایی با ابراز تأثر از

رحلت آیت الله مؤیدی قمی در فاجعه منا، گفت: ایشان عاشق پروردگار بود و در اصل به وصال دوست رسید.

نجفی قدسی در ادامه با اشاره به 53 سفر آیت الله مؤیدی قمی به سرزمین وحی، اظهار داشت: ایشان از جوانی به عنوان

روحانی کاروان فعالیت می‌کرد و تعدد سفرها به دلیل انجام وظائف مذهبی روحانیت کاروان بود.

وی با اشاره به اینکه آیت الله مؤیدی قمی تا پیش از سفر آخر، 39 سفر مرتبه در قالب حج تمتع به

سرزمین نزول قرآن مشرف شده بود، افزود: ایشان

در سال‌های اخیر به دلیل کهولت سن نتوانسته بودند

به مکه مشرف شوند.

مدیر دارالقرآن علامه طباطبایی یادآور شد:

مرحوم آیت الله مؤیدی قمی همواره می‌گفت با خداوند عهد کرده ام تا زمانی که چهل مرتبه شانه‌هایم از خوف خداوند در

صحرای عرفات نلرزیده، از دنیا نروم.

نجفی قدسی افزود: هنگامی که بعثه آیت الله العظمی حکیم

از آیت الله مؤیدی برای حضور در حج دعوت کرد، برخی از نزدیکان ایشان مخالفت کردند، اما این مفسر قرآن در حرم امام

رضا(ع) استخاره‌ای می‌کنند و می‌گویند به حج مشرف می‌شوم که سفر بهشت است.

وی تصریح کرد: چهلمین حج تمتع آیت الله مؤیدی قمی

به سرزمین وحی، سفری کمالی برای ایشان بود که صحرای عرفات را درک کرد و وارد سرزمین منا شد و عاشقانه با لباس احرام

به دیدار معبود شتافت.

مدیر دارالقرآن علامه طباطبایی افزود: آیت الله مؤیدی قمی

از برگزیدگان خداوند بود و بدون تردید از درجات والای بهشت برخوردار است.

نجفی قدسی افزود: در گردهمایی اعضای مجمع عالی تفسیر که شامگاه پنجشنبه بیست و هشتم آبان ماه برگزار شد، از خدمات

شایسته مرحوم آیت الله مؤیدی قمی

تجلیل صورت گرفت.

وی یادآور شد: همچنین از مقام علمی مرحوم

آیت الله خزعلی که از پیشکسوتان عرصه تفسیر قرآن بودند، تقدیر و تجلیل صورت گرفت.

مدیر دارالقرآن علامه طباطبایی با بیان اینکه به

ابعاد علمی، معنوی و عرفانی مرحوم آیت الله خزعلی کمتر پرداخته شده است، گفت: ایشان سابقه‌ای ممتد

در حوزه‌های علمی و بحث تفسیر از زمان

آیت الله العظمی بروجردی داشتند و از افراد محض در تفسیر به شمار می‌رفتند.

وی در پایان خاطرنشان کرد: همچنین در این مراسم از آیت الله کریمی جهرمی که از اساتید به نام حوزه محسوب می‌شوند،

تجلیل خواهد شد.

*آیت الله العظمی جوادی آملی:

آثار مفسران شیعه بوی ملکوت می‌دهد

حضرت آیت الله جوادی آملی با تأکید بر اینکه قرآن و عترت همسفران خوبی برای سفر ابدی انسان هستند، گفتند: هیچ عاملی

نمی‌تواند قرآن ناطق و صامت را از یکدیگر جدا کند چرا که این دو با هم آمده اند.

حضرت آیت الله جوادی آملی شامگاه چهارشنبه 27 آبان، در «دومین شب دوازدهمین همایش اساتید تفسیر قرآن کریم» که در دارالقرآن علامه طباطبایی(ره) برگزار شد، اظهار داشتند: درباره تفسیر، المیزان و سایر مطالب وابسته به این کتاب آسمانی می توان گفت که تفسیر قرآن فرع بر قرآن شناسی است. ایشان با اشاره به اینکه قرآن یک کتاب نازل است، گفتند: غالب مفسرین در این زمینه بحث کردند که بین انزال و تنزیل چه تفاوتی است؛ اما در «یقین نزول» و «همراهی و همراهان این نازل» اندیشه نکرده اند و به دلیل این دو نقیصه، رهاوردی همچون تفسیر علامه طباطبایی نداشتند.

* خداوند قرآن را انداخت یا آویخت؟

معظم له با طرح این پرسش که «آیا خداوند، قرآن را همچون زمانی که باران نازل می کند بر زمین انداخت یا همچون طنابی این کتاب آسمانی را از عرش آویخت»، اظهار داشتند: غالب مفسران این چنین فکر می کنند که قرآن همچون باران بر زمین انداخته شد در حالی که اگر این باران، اقیانوس عظیمی را ایجاد کند که عمیق و باطن است، بوی آب و خاک می دهد نه بوی ملکوت!

این مرجع تقلید با تأکید بر اینکه خروجی آثار مفسران باطن گرایی نظیر «زمخشری» و «فخر رازی» بوی آب و خاک می دهد، ابراز داشتند: اقیانوس هر قدر عمیق باشد، خروجی اش بوی آب و خاک می دهد.

حضرت آیت الله جوادی آملی در تشریح آویختن قرآن از ملکوت، افزودند: اگر انسان بگوید قرآن آویخته شد، هم از طرف پائین، اقیانوس دارد و

بوی آب و خاک می دهد و هم از طرف بالا، عرشی فکر می کند و حرف های او بوی فرشته می دهد و این کار علامه طباطبایی(ره) است.

* اهل بیت(ع) هم قافله قرآن هستند

ایشان با تأکید بر اینکه اغلب مفسران نمی دانند که این قافله همراهی دارد، گفتند: این ها خیال کرده اند قرآن تنها نازل شده است در حالی که علی(ع) و اولادش همراه قرآن هستند و از بالا به اینجا آمده اند.

معظم له با بیان اینکه دودمان عترت و طهارت

در قلمروی طبیعت با قرآن آشنا نشده اند، ابراز داشتند: آشنایی در دنیا، آن هنر را ندارد که انسان را تا حوض کوثر برساند.

* هیچ عاملی قرآن و عترت را

جدا نمی کند

این مرجع تقلید افزودند: هیچ عاملی نمی تواند قرآن و اهل بیت(ع) را از یکدیگر جدا کند چرا که ائمه معصومین(ع)

با قرآن آمدند، ماندند، رفتند و نور واحد هستند.

حضرت آیت الله جوادی آملی یادآور شدند:

حضرت رسول اکرم(ص) فرمود «از آنجا که علی(ع) محبوب من است، خداوند در هنگام معراج با لحن شبیه علی(ع) با من سخن گفت» که این مسئله نشان می دهد که نور قرآن و عترت از آنجا با یکدیگر آمده اند.

ایشان افزودند: هیچ عاملی قرآن ناطق و صامت را

از یکدیگر جدا نمی کند چرا که با هم آمده اند.

معظم له تصریح کردند: در زیارت جامعه کبیره اوصاف فراوانی ذکر شده است که اهل بیت(ع) فرموده اند «ما قرآن ناطق هستیم»؛ این مسئله نشان می دهد که از بالا آمده اند و از عرش سخن می گویند.

ایشان با تأکید بر اینکه «قرآن منهای عترت، قرآن منهای قرآن است»، اظهار داشتند: هیچ ممکن نیست «کسی حرف حبل متین ناطق را بدون او بفهمد و حرف حبل المتین صامت را بدون این بفهمد»؛ چرا که قرآن و عترت با یکدیگر آمده اند.

* مفسران طناب آویخته شده قرآن

را بگیرند

معظم له با بیان اینکه هیچ ممکن نیست کسی زمینی فکر کند و بخواهد قرآن متوجه شود، ابراز داشتند: حبل اگر انداخته شده باشد مشکل خود را حل

نمی کند؛ طنابی که یک گوشه افتاده است که اعتصام ندارد؛ خداوند این طناب را از بالا آویخت تا مفسران از پائین بگیرند و بالا بیایند.

* آثار مفسران شیعه

بوی ملکوت می دهد

این مرجع تقلید افزودند: هر قدر که به سراغ «فخر رازی» و «زمخشری» بروید، عمق و غواصی وجود دارد اما خروجی، بوی آب و خاک می دهد؛ در حالی که وقتی سراغ علامه طباطبایی و مفسران شیعه می روید، هم بوی آب و خاک می آید و هم بوی عرش و کرسی در بخش صعودی می دهد.

ایشان با بیان اینکه باید به طناب و حبل الله اعتصام کرد تا بالا رفت، گفتند: علامه طباطبایی بر این اصل، تفسیر نوشت و به پایان رساند و این حبل هم اکنون به دست شاگردان است.

معظم له با اشاره به روایت «العلماء باقون

ما بقی الدهر»، ابراز داشتند: این جمله امیرالمؤمنین دومفهوم دارد؛ در مفهوم نخست بدین معناست که بکوشید نام عالمان دین را زنده کنید.

این مرجع تقلید در ادامه افزودند:

نمی خواهم قدر و مقام شهید پائین بیاید، چرا که این کشور مدیون اوست و تعارف نیست که همه ما در کنار سفره شهدا هستیم؛ اما شهید تا نمیرد، زنده نمی شود، اما عالم هم اکنون قبل از مرگ نیز زنده است!

حضرت آیت الله جوادی آملی تصریح کردند: این حیات برای «علماء» قبل از مرگ، حین مرگ و بعد از مرگ نیز است، اما این حیات برای «مجاهد» حین جهاد نیست و بعد از مرگ است.

* قلم عالم بالاتر

از خون شهید است

ایشان افزودند: آن کسی که قلم و مرکبش بالاتر از خون شهیدان است، هم اکنون

«حی المرزوق عند الله» می باشد و این کم مقامی نیست و خودتان را ارزان نفروشید.

این مرجع تقلید خاطرنشان کردند: مگر دنیا و القاب رایجی که زیر دست و پا ریخته است، برای انسان هنر می باشد؟ مقامی که شهید باید در میدان جنگ با خون خود بدست آورد، چرا ما هم اکنون به آن نرسیم؟

حضرت آیت الله جوادی آملی با اشاره به اینکه علماء در زمان حیات و حین احتضار و بعد از مرگ نیز باقی هستند، ابراز داشت: شهید تا خون ندهد «حی مرزوق» نمی شود، اما آنکه مرکبش از خون شهید بالاتر است، قبل از مرگ و بعد از مرگ نیز زنده است.

ایشان در بخش دیگری از سخنان خود با اشاره به اینکه «قرآن، طنابی است

آویخته شده نه بارانی انداخته شده»؛ ابراز داشتند به دنبال لغت رفتن برای مراحل اولیه قرآن است؛ قدری که بالاتر رفتیم مشاهده می کنیم قرآن عربی و فارسی و عبری نیست بلکه «علی حکیم» است.

* لزوم تدبیر در انسان شناسی قرآن کریم

این شاگرد علامه طباطبایی(ره) با اشاره به اینکه قرآن کریم جهان و انسان را معرفی کرده است، ابراز داشتند: بخشی از جهان برای

جهان شناسان مشخص شد اما باید در زمینه انسان شناسی بیشتر کار کرد.

حضرت آیت الله جوادی آملی با بیان اینکه انسان به عنوان حقیقتی چندلایه به خداوند متصل است، اظهار داشتند: پیوند ما با خداوند قطع نشده است و ما با تجلی با خدا ارتباط داریم و می توانیم مهمان و میزبان خداوند باشیم.

ایشان بر ضرورت تمسک به قرآن و عترت تأکید کردند و افزودند: ممکن نیست قرآن و عترت از یکدیگر جدا شوند و به همین دلیل اگر یکی از آنها را می گیریم، دیگری را نیز باید بگیریم.

* قرآن و عترت بهترین همسفران انسان هستند

معظم له با تأکید بر اینکه قرآن و عترت همسفران خوبی برای سفر ابدی انسان هستند، ابراز داشتند: چه رفاقتی بهتر از اینکه با علی(ع) و اولادش داشتیم؛ باید برای سفر سخت آخرت، اولاد علی(ع) را همسفر خود بگیریم.

این مرجع تقلید در بخش پایانی سخنان خود با اشاره به اینکه آه مظلومی که هیچ پناهی جز خدا ندارد، مستقیماً به آسمان می رسد، گفتند: جامعه اسلامی و شهدای مکه و منا مظلوم هستند؛ یمنی ها، فلسطینی ها، عراقی ها و ایرانی های شهید داده نیز مظلوم هستند.

این مفسر برجسته قرآن کریم خاطرنشان کردند: امیدواریم ذات اقدس الهی این «آه ها» را به مقصد برساند و نظام استکباری، سلطه و صهیونیست را منقرض بفرماید و شر تکفیر و سلفی و داعشی را به خود آنها برگرداند و نظام پربرکت ما و مراجع را در سایه ولی خود حفظ بفرماید.

این شاگرد علامه طباطبایی در پایان یادآور شدند: از خدمات دارالقرآن

علامه طباطبایی(ره) و مجمع عالی تفسیر قرآن سپاسگزاریم و از همه سخنرانان نیز حق شناسی می کنیم.

* حجت الاسلام والمسلمین فرخ فال: علامه طباطبایی چشمه های علم و معرفت

را در تفسیر المیزان گشود

حجت الاسلام والمسلمین احمد فرخ فال شامگاه چهارشنبه 27 آبان، در دومین شب دوازدهمین همایش اساتید تفسیر قرآن کریم که در دارالقرآن علامه طباطبایی(ره) برگزار شد، با گرامیداشت سالگرد ارتحال این فیلسوف مخلص و مفسر کبیر، اظهار

داشت: از مجمع عالی تفسیر و بزرگانی که در احیای معارف اصیل تبیین شده تفسیر علامه طباطبایی(ره) در این بیت شریف گام بر می دارند،

تشکر می کنم.

وی همچنین با تجلیل از شخصیت مرحوم آیت الله مؤیدی قمی، ابراز داشت: ایشان عضو مؤثر هیئت رئیسه مجمع عالی تفسیر بود و هرگاه در محضر ایشان رسیدیم، با یک دنیا اخلاص ما را همراهی می کردند تا علوم قرآن و تفسیر در حوزه علمیه قم احیا شود.

مدیر حوزه علمیه استان قم با اشاره به اینکه در گذشته آمار کرسی‌های تفسیر از اعداد یک درس تجاوز نمی کرد، گفت: سال گذشته بیش از 400 کرسی تفسیر در حوزه علمیه قم برگزار شد که تلاش و زحمات مرحوم آیت الله مؤیدی قمی در وضعیت پویای امروز کرسی‌های تفسیر به یاد مانده است.

حجت الاسلام والمسلمین فرخ فال با بیان اینکه برخی مراجع سلف افسوس می‌خوردند که چرا در ارتقای تفسیر و علوم قرآنی اهتمام بیشتری نداشته اند، ابراز داشت: امروز باید شکرگزار پیشگاه عدل الهی باشیم که از منبع فیض شخصیت مخلص و فداکار

علامه طباطبایی(ره) بهره گیری می‌کنیم.

وی با اشاره به اینکه برخی گروه‌ها توجه به تفسیر از سوی یک فقیه را دون شأن می‌دانستند، گفت: علامه طباطبایی(ره) مشی خود را با آغاز یک حرکت تفسیری در قرآن آغاز کردند و با اخلاص به پایان بردند و با شجاعت کامل در فواصل مختلف، پرده‌ها را کنار زدند و نورانیت آیات قرآن را نمایان کردند.

رئیس مجمع عمومی جامعه مدرسین افزود: علامه طباطبایی با صبوری، متانت و علمیت پاسخ درست و فهمیده را به کسانی که برداشت نادرستی از مبانی قرآن داشتند و مسیر را اشتباه رفته بودند، مطرح می‌کرد به گونه‌ای که آنها فکر نمی کردند از چنین مفاهیم بلندی غافل بوده اند.

حجت الاسلام والمسلمین فرخ فال به نقل خاطره از حضور علامه طباطبایی در اصفهان پرداخت و گفت: ایشان دو یا سه سال بعد از پیروزی انقلاب به مجلس و محفل با عظمتی از حضور علماء در اصفهان دعوت شدند؛ پیش از ورود به محفل، یکی از اساتید مذهبی و بزرگوار که اهل فکر و تدبیر در قرآن بود محضر ایشان رسید و سؤال نامناسبی کرد و قالب سوال به گونه‌ای نبود که درمقابل علامه از این الفاظ استفاده شود اما علامه طباطبایی به این شخصیت بزرگوار با متانت پاسخ دادند.

وی افزود: علامه طباطبایی(ره) چشمه‌های زلالی را در بیان آیات قرآن بر حوزه‌های علمیه گشوده است که شاید اگر شخصیت‌هایی نظیر حضرت آیت الله جوادی نبودند، این چشمه‌ها همیشه مخفی می‌ماند.

مدیر حوزه علمیه استان قم با بیان اینکه علامه طباطبایی در بیان آیات محکمت و متشابه غوغا کرده است، ابراز داشت: ایشان چشمه‌های علم و معرفت را در تفسیر المیزان باز کرده است.

حجت الاسلام والمسلمین فرخ فال افزود: علامه طباطبایی تصریح دارد که نباید این گونه تصور شود که هرکجا بحث متشابه در قرآن آمده، منظور آن محکم و متشابه اصطلاحی رایج است.

وی با اشاره به اینکه علامه طباطبایی معتقد است هرگز به عنوان یک مفسر نباید قائل به این باشیم که بیانی برای قرآن هستیم، ابراز داشت: علامه می‌گوید آیات محکمت بیانی برای متشابهات است و اشتباه کردند کسانی که «و الراسخون فی العلم» را به مفسرین غیرمعصوم تفسیر کرده اند.

رئیس مجمع عمومی جامعه مدرسین افزود: ائمه معصومین بعد از پیامبر اکرم(ص)، در هر عصری بیان قرآن هستند و متصوفه، متکلمین، فلاسفه و ادیبان نمی توانند بیانی برای قرآن باشند.

مدیر حوزه علمیه استان قم با اشاره به اینکه علامه تأکید دارد آیات متشابه را باید با آیات محکمت متوجه شد، گفت: همچنین ایشان معتقد است «کسانی که گفتند فقط قرآن برای ما کافی است» اشتباه بزرگی کردند، چرا که آنها «اولی الامر» نمی توانند باشند.

رئیس مجمع عمومی جامعه مدرسین افزود: علامه طباطبایی با استدلال عمیق و درست می‌گوید، اولی الامر معصومین(ع) هستند.

حجت الاسلام والمسلمین فرخ فال تصریح کرد: مرحوم علامه طباطبایی با همین مبنا می‌گوید کسی نمی تواند قرآن را به طور عمیق درک کند؛ مگر اینکه پاک شود و براساس آیه تطهیر، اهلیت(ع) پاک هستند.

وی افزود: افتخار علامه طباطبایی(ره) و مفسران بزرگ ما این است که در فهم و تفسیر قرآن به کلمات اهل بیت(ع) مراجعه داشتند.

مدیر حوزه علمیه قم یادآور شد: علامه طباطبایی با شخصیت عمیق فکری خود بحث روائی می‌کرد و براساس کلام ائمه معصومین(ع)، قرآن را تفسیر کرده است.

حجت الاسلام والمسلمین فرخ فال در پایان خاطرنشان کرد: کسانی که شعار دادند قرآن برای ما کافی است و «و الراسخون فی العلم» را به گونه دیگری تفسیر کردند، جفا به مکتب، آیات قرآن و پیامبر(ص) داشتند و راه را کج رفتند.

* آیت الله مسعودی خمینی: عظمت تفسیر المیزان در آینده هویدا می‌شود

آیت الله مسعودی خمینی از اساتید حوزه علمیه قم، چهارشنبه شب در دومین شب دوازدهمین همایش اساتید تفسیر قرآن کریم که در دارالقرآن علامه طباطبایی(ره) برگزار شد، با اشاره به اینکه باطن علامه طباطبایی را نمی توان برای افراد تفسیر کرد، اظهار داشت: ایشان شخصیتی عالم و عامل بود و علاوه بر اینکه عمل به شریعت داشت، چشم و دلش به سوی ملکوت باز شده بود.

وی با اشاره به جزوه تدوین شده از سوی فردی برای نقد المیزان، گفت: علامه طباطبایی نسبت به این موضوع تصریح داشت که «بله بنده اشتباه زیاد دارم و معصوم نیستم، اما اشتباهی که این آقا متوجه شود را بنده ندارم».

این عضو جامعه مدرسین افزود: امروز نیز در گوشه و کنار برخی افراد حرف‌هایی بر نقد المیزان می‌زنند؛ اما این اثر نقد دارد، ولی نقدی که این آقایان بفهمد، ندارد.

آیت الله مسعودی خمینی تصریح کرد: هیچ مسئله‌ای در حکمت، فقه، عرفان و فلسفه برای علامه طباطبایی پیش نیامد که برای ایشان لاینحل باشد.

وی با اشاره به خاطره‌ای از مرحوم شیخ علی سعادت پرور از شاگردان اصیل علامه طباطبایی(ره)، ابراز داشت: ایشان تعریف کرد که علامه طباطبایی در عصر روز عرفات در مکه معظمه، دعاهایی می‌خواندند و از چادرها دور شدند و بنده به دنبال علامه رفتم تا اینکه مشاهده کردم ایشان سرش را روی خاک‌های زمین عرفات گذاشته است و شعر «صبا به لطف بگو آن غزال رعنا را که سر به کوه و بیابان، تو داده‌ای ما را» زمزمه می‌کردند و اشک زیادی می‌ریختند.

این عضو جامعه مدرسین همچنین خاطره دیگری از علامه طباطبایی(ره) نقل کرد و ابراز داشت: در بعد از ظهر یکی از زمستان‌های سرد، خدمت ایشان رسیدم که در حال لرزیدن از شدت سرما بودند؛ از این فقیه بزرگ دلیل این مسئله را جویا شدم که گفتند نفت نداریم.

وی یادآور شد: بنده از علامه طباطبایی سؤال کردم که چرا نفت ندارید؛ ایشان پاسخ داد کسی نبود که برود برای بنده نفت بگیرد، اما می‌خواست این را بگوید که پول خرید نفت نداشتم.

این عضو جامعه مدرسین در پایان با تأکید بر اینکه به این زودی‌ها عظمت تفسیر المیزان مشخص نمی‌شود، خاطرنشان کرد: علامه طباطبایی تفسیری نوشته است که هنوز هم خیلی افراد نمی‌توانند این تفسیر را متوجه شوند.

شب سوم:
پنجشنبه (28 آبان) سومین شب دوازدهمین همایش اساتید تفسیر حوزه، با سخنرانی آیت‌الله سبحانی در دارالقرآن علامه طباطبایی(ره) برگزار شد

آیت‌الله سبحانی: وهابیت با تفسیر اشتباه آیات قرآن، خود و دیگران را گمراه کرده‌اند

آیت‌الله سبحانی گفت: وهابیت با تفسیر غلط و اشتباه آیان قرآن، خداوند را در عرش بردند و در تختش نشسته است و این تخت مانند تخت چوبی به خاطر سنگینی خدا، صدا می‌دهد.

این مرجع تقلید در دوازدهمین همایش اساتید تفسیر حوزه در دارالقرآن علامه طباطبایی(ره) گفت: تاویل به معنی رجوع است و بعدها اهل حدیث، تأویل و تفسیر را مترادف با هم به کار بردند.

وی افزود: علمای متأخر بیان کردند که باید تأویل حدیث و آیه را پیدا کرد، یعنی باید جایی که ظهورش مستقر است، بر خلاف آن حمل کنیم، هرگز نمی‌توان تأویل در قرآن را به این معنی بگیریم، یعنی ظاهر مستقر را انکار کنیم و برخلاف آن برگردانیم.

این مرجع تقلید بیان کرد: ما هر چه بر مسیحیان و یهودیان اعتراض می‌کنیم که کلام شما بر خلاف عقل و فطرت است، سریعاً آنها ظاهر را بر خلاف آن حمل می‌کنند و اگر ما نیز چنین کنیم کار ما نیز همانند آنها خواهد بود.

وی گفت: قرآن مجید تأویل را در خصوص عمل، روایا، قرآن و آیه مبارکه به کار برده است، البته گاهی در برخی از موارد آیات متعدد است، این تأویل، تأویل تکوینی است و ارتباطی به تشریع ندارد.

آیت‌الله سبحانی یادآور شد: باید همه این مسائل را به ریشه اصلی خود برگردانیم ولو سه مورد اول تکوینی است و چهارم یعنی آیه مبارکه تشریعی است ولی باید همه این مباحث را به ریشه برگردانیم.

وی افزود: در مسئله عمل باید گفت که در داستان حضرت خضر(ع)، سه عمل به ظاهر خلاف انجام شد که اولین آن سوراخ کردن کشتی بود و مرحله دوم کشتن نوجوان بیگانه بود و سومین کار نیز ساخت یک دیوار بود که هر سه مورد نیز مورد اعتراض حضرت موسی(ع) قرار گرفت.

این مرجع تقلید بیان کرد: حضرت خضر(ع) بیان کرد که تمام این اعمالی که در ظاهر زننده است، باید به واقع برگردانی و مصلحت آن را ببینی، سپس به حکمت هر سه این موارد اشاره کرد.

وی گفت: درباره روایا نیز روایات فراوانی وجود دارد، نخست روایای حضرت یوسف(ع) است، حضرت یوسف(ع) پس از بیان خواب‌های زندانیان، ریشه خواب‌ها را برای سؤال کنندگان بیان کرد که این مسئله همان تأویل است، زیرا ایشان ریشه‌های این خواب را برای آنها بیان کرد.

آیت‌الله سبحانی با اشاره به صورت تأویل در خصوص قرآن، تصریح کرد: تأویل کتاب، واقعیات قرآن است که قرآن از هزاران موضوعی که چشم ما ندیده است خبر می‌دهد، ولی همه این موارد برای ما یک روایست، از جمله بهشت و جهنم و ...، به قول علامه، الفاظی داریم که از عالم ماده گرفته‌ایم، پس روزگاری که در معاد محشور می‌شویم، تأویل قرآن را با آن چشم اخروی خود می‌بینیم.

وی افزود: قرآن کریم بیان می‌کند که همه این افرادی که منکر هستند، الفاظ و مفاهیم را در آخرت درک می‌کنند، در واقع، در آخرت، واقع قرآن بر ما مجسم می‌شود، در این چهار مرحله تأویلات تکوینی است و کاری به تشریع ندارد.

این مرجع تقلید بیان کرد: در یک مورد، این تأویل، جنبه تشریعی است که باید در آنجا لفظ را بیان کنیم که شامل آیات متشابه است، متشابه به آیاتی برمی‌گردد که هنوز ظهور مستقر ندارند، اگر ظهور مستقر داشته باشند، محکمت نام می‌گیرند. وی گفت: تأویل تشریعی تنها در آیات متشابه است، برای شناخت این مسئله باید حتما در آیات دقت کنیم و آیات محکم را مطالعه کنیم و تزلزل آیه را به صورت مستقر بازگردانیم.

آیت‌الله سبحانی یادآور شد: وهابیت با اشتباه خود در این مسائل خداوند را در عرش بردند و در تختش نشسته است و این تخت مانند تخت چوبی به خاطر سنگینی خدا، صدا می‌دهد.

وی افزود: از اول تا آخر کتاب تفسیر فخر رازی، وی از جبری‌ها دفاع می‌کند، هر آیه‌ای که بویی از جبر داشته است سخن پراکنی می‌کند، آنها در این خصوص فتنه‌گری می‌کنند و ما می‌توانیم با آیات محکمه این مسائل را پاسخ دهیم.